

STEBĖK,
KAIP
DINGSTU

JANELLE
BROWN

Iš anglų kalbos vertė

Milda Baronaitė

Sofoklis

VILNIUS, 2022

4

DŽONATANAS SĖDI ANT Bilės drabužinės grindų, naršo po šešiolika žmonos egzistencijos metų. Krūvos suplėkusių megztinių ir žole ištepliotų bėgimo batelių; porą pametusios kojinės su skylėmis ties kulnu; beveik neryšėti šilko šalikai, gauti dovanų Kalėdoms iš Džonatano motinos. Dubenėliai, pilni nenustatytos kilmės sagų, apdulėjusi senų žurnalų „Lauke“ stirta, dėžė, prigrūsta Oliv piešinių iš pradinės mokyklos.

Į vis ilgesnę eilę už drabužinės rikiuojasi pirkiniai maišeliai su žymekliu pakeverzotomis instrukcijomis: PASILIKTI – IŠMESTI – PAAUKOTI – ATIDUOTI OLIV.

Džonatanas jau įveikė tualetinį staliuką ir per kraštus virtusius pagrindinio vonios kambario stalčius. Bilės plaukų šepetys, išaustas tamsiomis gijomis – į šiukšliadėžę. Oksikodonas, kurį jai išrašė po dviračio avarijos, bet kurio nevartojo – atidėti rūšiavimui. Papuošalų dėžutė, pilna susiraizgiusių grandinėlių – ATIDUOTI OLIV. Stingstančio brangaus rankų kremo indeliai, gelstančios šventinių popierinių nosinaičių pakuotės, keturių rūšių sportinis kremas nuo saulės. Mažareikšmiai likučiai – tiesiog daiktai, – tačiau sudėjus juos visus kartu, išeina žmogus; kiekviena nudėvėta basutė, kiekvienas be poros likęs auskaras atskleidžia gyvenimo akimirką, sprendimą, skonį ar nuomonę.

Ir šie daiktai... jie visur. Kiekviename kambaryje, stalčiuje, ant kiekvieno stalviršio. Net šaldiklyje: kaip tik praeitą savaitę Harmonija jame atkapstė užspaudžiamą maišelį su sušalusiomis bandelėmis, Bilės rašysena pažymėta: SU SPANGUOLĖMIS IR CITRINA. Jau ruošėsi mesti į šiukšliadėžę, bet pastebėjo paniką Džonatano veide. Todėl be žodžių padėjo maišelį, kur radusi.

Džonatanas žinojo, jau prieš kurį laiką suprato: apsilavyti nuo žmonos daiktų jį stabdo prietariai – tarsi Bilė bet kada galėtų įžengti pro duris ir įsiustų pamačiusi, kad jos drabužiai paaukoti „Išganymo armijai“. Į Bilės daiktus žiūrėjo kaip į totemus, palaikančius viltį, kad ji dar gyva, padedančius neišblukti prisiminimams. *Nieko keista, kad Oliv stengiasi haliucinacijomis prisikviesti motiną atgal į gyvenimą, mąsto jis. Čia trūksta tik Bilės. Oliv tiesiog bando užbaigti dėlionę.*

Bet atsibudęs šįryt nusprendė, kad jau laikas. Oliv psichologinė sveikata akivaizdžiai pavojuje. Artėjant metinėms, vanduo vėl ima banguoti, todėl jis privalo kaip galėdamas padėti Oliv, net jeigu reikės imtis užduoties, kurią atidėliojo ištisus metus. Palaukė, kol dukra išvažiuos, – leido paimti „Subaru“ ir su Natali nuvažiuoti į miestą paslaptینگoms paaugliškomis pramogoms (muziejai, parduotuvės, cukrus) su pažadu, kad būdama ten atsiųs žinutę, tada atplėšė šaldiklio dureles ir ištraukė maišelį su sušalusiomis bandelėmis. Išmetė į šiukšlinę ir uždengė dangtį – šis barkštelėjo skaudžiu baigtinumu.

Paskui užlipo į viršų iki Bilės drabužinės, atidarė duris ir įkvėpė pažįstamo kvapo. Čia jau kvėpėjo ne tiek ja, kiek dulėmis ir senais sportbačiais.

Po trijų valandų, sunaudojęs vienuolika šiukšlių maišų, Džonatanas jaučiasi... na, negalima sakyti, kad gerai, bet daug geriau, nei tikėjosi. *Šito reikia jums abiem, griežtai įspėja save į maišą mesdamas šūsnį senų marškinėlių (stabteli pirštu paglos-*

tyti gerai pažįstamą ciberžolės spalvos dėmę ir prisimena: *avienos karis*). *Visa tai – proceso dalis. Turime judėti į priekį.*

(Bet argi jis savo kailiu – dėl Dženės – nėra patyręs, kad viskas būna ne taip? Kad nuo gedulo skausmo taip paprastai nepasitrauksi praėjus kuriam laikui, kad jis užplūsta bangomis, tai užlieja, tai atsitraukia.)

Pasilipa ant kopėtelių pažiūrėti ant viršutinės lentynos, kur randa giliai nustumtą paskutinę apdulkėjusią batų dėžę. Ištraukia, sukryžiaavęs kojas atsisėda ant grindų ir atidaro dangtį. Viduje randa saujelę vaikystės nuotraukų ir krūvelę pageltusių piešimo sąsiuvinų.

Pradedą nuo nuotraukų. Jau yra jas matęs, bet prieš daugybę metų. Fotoateljė daryta vos vaikščioti pradėjusios Bilės nuotrauka, mergaitė išprausta į įmantrią baltą suknelę, lūpų kampučiai nuleisti žemyn, lyg tuoj ims klykti; kitoje nuotraukoje jos tėvai – tiesūs kaip lentos pozuoja prieš rūdijantį mikroautobusą. Papilkėję niūrūs veidai, atrodo tarsi atkeliavę iš 1952-ųjų, nors fotografija aiškiai daryta aštuntojo dešimtmečio pabaigoje. Už jų dulkėmis nusėtas Sentral Valio ūkininkų gyvenamasis namas ir migdolų sodo šešėliuose pasislėpusios sūpynės iš padangos.

Apverčia nuotraukas apžiūrėti kitą jų pusę, bet ten nieko neparašyta. *Kaip liūdna, galvoja. Tai paskutinės išlikusios Bilės šeimos nuotraukos, išstremtos į pamirštą batų dėžę.* Bet vėlgi, Bilė savo nelaimingos vaikystės neromantizavo. Dvyliktoje klasėje, netrukus po to, kai tėvas buvo pričiuptas tvirkinant jos draugę, Bilė pabėgo iš namų – mažyčio kaimelio šalia Beikersfildo. Su tėvais daugiau niekada nekalbėjo. Net nepranešė, kai gimė Oliv.

– Kodėl turėčiau? – paklausė, kai Džonatanas pasiūlė, galėjo prisiekti matęs, kaip pasišiaušė jos sprando plaukai. Priminė šuns keterą. – Jie gavo, ko nusipelnė. Neturi jokios teisės džiaugtis mano gyvenimu.

Dabar žvelgdamas į jos tėvų nuotrauką bando įsivaizduoti, kaip žmona galėjo būti šių dviejų nemalonių nepažįstamųjų strėnų vaisius. Tačiau šurkščiame Bilės motinos veide gerai įsižiūrėjęs išvelgia dalį Bilės, kaip vienodai tvirtai jos laikydavo suspaudusios žandikaulį. Galbūt Bilės motina taip pat būtų buvusi gražuolė, jeigu jai būtų tekęs kitoks gyvenimas.

Džonatanas padeda nuotraukas į šalį ir atsiverčia vieną iš sąsiuvinių. Viduje eskizai – pieštuku įamžintas jo paties dvidešimt kelerių metų veidas. Viename jų Džonatanas žvelgia tiesiai į dailininkę, lūpos pravertos, lyg ruošųsi kalbėti, akys vos primerktos, tarsi žiūrėtų į ryškią šviesą. Žvelgdamas į eskizą prisimena, kad pažinties pradžioje Bilė nuolat piešdavo jo eskizus. Vėliau perėjo prie peizažų.

Jau ruošėsi dėti sąsiuvinį į ATIDUOTI OLIV krūvelę, bet ant galinio viršelio pastebi priklijuotą nuotrauką. Atsargiai ją nuplėšia ir įsižiūri. Tai „Polaroid“ aparatu daryta fotografija, kurios dar nėra matęs, turbūt fotografuota, kai Bilei buvo dvidešimt ar dvidešimt vieneri, per Prarastuosius metus. Ji beveik neatpažįstama. Po daugybės metų sutikta mergina buvo trumpaplaukė brunetė, o nuotraukoje jos plaukai ilgi, šviesinti ir susiraizgę. Į švelnią nosies odą įvertas vinuko tipo auskaras, į antakį – žiedelis. Nešioja ne kontaktinius lęšius, prie kurių perėjo vėliau, o akinius metaliniais rėmeliais, pro kuriuos žvelgia tiesiai į objektyvą, tarsi stengdamasi sugluminti fotografą.

Už jos, savininkiškai ranka apglėbęs kaklą stovi vaikas juodomis, neperprantamomis kaip varnos akimis, jos įstatytos į nuo pašėlusių garbanų ir kelių savaičių barzdelės vos įžiūrimą veidą. Savimi patenkintas šypsosi į fotoaparata. Džonatanas apverčia nuotrauką ir perskaito, kas parašyta ant nugarėlės: *Sidnis, 1992*.

Vėl apverčia ir dar įdėmiau įsižiūri. Sidnis buvo Bilės Prarastųjų metų vaikas – buvęs filosofijos studentas, pasukęs anar-

chizmo, aktyvizmo ir narkotikų prekybos keliu. Jie susipažino neilgai trukus, kai Bilė pabėgo iš namų; kartu metų metus bastėsi po Ramiojo vandenyno šiaurės vakarų pakrantę, kol Sidnį galiausiai suėmė su automobilio bagažinėje paslėptais narkotikais – Džonatanas nebeprisiminė, ar su žole, ar su LSD. Tai buvo trečias jo nusižengimas. Sėdo dvidešimčiai metų.

– O Dieve, Sidnis, – taip visada apie jį sakydavo Bilė.

Turėdama omenyje: „O Dieve, Sidnis. Negaliu patikėti, kad taip ilgai su juo buvau.“ Vis dėlto, kas kartą, kai apie jį kalbėdavo, veidas nukaisdavo, tarsi slapta mėgautųsi begėdystėmis, kurias kartu išdarinėdavo.

– Žinai, kas yra kvaila? Apsinešus trimis dozėmis LSD, grandinēm prisirakinti prie ilgaamžio raudonmedžio, kai tiesiai į tavo važiuoja pusė tuzino buldozerių, pilnų įpykusių medkirčių. Jo, Sidnis taip yra daręs. Už šį triuką gavo tris savaites kalėjimo. Geri ketinimai, prastas įgyvendinimas – ir, žinoma, visą jovalą paskui reikėjo kuopti man.

Vos Sidnį sulaikė, Bilė, jos žodžiais tariant, baimės grąžinta į doros kelią, pabėgo iš Ramiojo vandenyno šiaurės vakarų pakrantės. Keletą metų pakeliavusi po pasaulį, dešimtojo dešimtmečio pabaigoje atvyko į San Fransiską, kur tikėjosi pasinaudoti interneto bendrovių burbulu žadėtomis galimybėmis. Kai prasidėjus naujam tūkstantmečiui „Džei Čerčo“ linijos tramvajuje susipažino su Džonatanu, buvo bebaigianti grafinio dizaino studijas Meno akademijoje, kur mokėsi dirbti HTML kalba, ir buvo ant bankroto ribos.

Susimąstęs Džonatanas sukioja nuotrauką tarp pirštų. Juk apie Sidnį visai nieko nežino, net jo pavardės. Buvo susitikę tik kartą ir labai trumpai – per atsisveikinimo ceremoniją; vyrukas pasirodė kaip iš niekur, turbūt iš po akmens, kur slėpėsi, į šviesą jį išviliojo spaudos pranešimai apie Bilės mirtį. Sugriebęs

Džonatano ranką, sumurmėjo neišbaigtų minčių kratinį: „Užjaučiu, ta moteris, Dieve“, ir vėl pradingo, palikęs jį svirduliuojantį, apstulbintą. Sidnis jam įsiminė seniai skusta barzda, flanelė ir šiurkščiais nešukuotais plaukais, o iš jo porų smelkėsi kažkas stipraus, keliančio niežulį.

Vėliau Džonatanas gailėjosi tądien su juo nepakalbėjęs daugiau, juk Sidnis visada buvo slėpinga ir pati svarbiausia Bilės Prarastųjų metų detalė, mažiausiai Džonatano suprantamas personažas. Ne todėl, kad Bilė būtų vengusi apie jį pasakoti, Džonatanas tiesiog niekaip neperprato jo archetipo. Gyvenime neteko daug bendrauti su nusikaltėliais – jie nesitrindavo nei Stanforde, nei Berklio maisto prekių parduotuvėse, nei „Dekoduoti“ darbo kabinose, – todėl Sidnis jam visada atrodė labiau prasimanytas nei tikras, kaip pasakos personažas: Blogas Berniukas. Iki pat atsisveikinimo ceremonijos Džonatanas net nežinojo, kaip Sidnis atrodo – keliaujant po Indiją pavogė Bilės kuprinę ir ji neteko visų tų metų nuotraukų.

Ar bent jau taip sakė, dabar supranta jis. Juk akivaizdu, kad liko bent viena nuotrauka, kurią laikė paslėpusi. Žvelgia į ją spėliodamas, kodėl taip elgėsi. Juk ryšio jie nepalaikė – vienintelį jo laišką, kurį prieš kelerius metus gavo iš kalėjimo, sudegino nė neperskaičiusi.

Turbūt tiesiog norėjo, kad tas gyvenimo etapas tikrai liktų praeityje, mąsto dabar. Niekada neatrodė, kad praeitis jai keltų nostalgiją, net pažinties pradžioje, kai Džonatanas kamantinėdavo papasakoti apie savo nuotykius. Tačiau abi praeities Biles – Prarastųjų metų Bilę ir Meno studentę Bilę – išstūmė Berklio marmytė Bilė, pasirodžiusi, kai praėjus metams po vestuvių gimė Oliv. Džonataną tai tikrai nustebino. Ši naujoji Bilė dienas leido vežiodama dukrą žaisti su draugais ar į muzikinius užsiėmimus „Mamytė ir aš“, kepdama keksiukus ir žaidimų kambariuose

organizuodama vaikų gimtadienius. Ji įsteigė klubą, skatinusį moteris nešioti kūdikius nešynėse, tapo tėvų atstove mokyklos reikalams, Tėvų ir mokytojų asociacijos sekretore, Tyliųjų aukcionų pirmininke – atrodė pasiryžusi užkariauti motinystės vaidmenį. Džonatanui kartais atrodydavo, kad Bilė, kurdama santykį su dukra, stengiasi perrašyti savo pačios disfunkcinės vaikystės istoriją. Kodėl dar tiesiog nuožmiai nepriklausomas žmogus rinktųsi taip dosniai atsiduoti šeimyniniam gyvenimui?

Bilės, kaip dailininkės, ambicijos taip pat išsikvėpė – neilgai trukus po pirmosios asmeninės parodos, kurioje nepavyko parduoti visų paveikslų. Išmoko pasitenkinti pusę dienos dirbančios laisvai samdomos interneto svetainių dizainerės amatu – daugiausia kurdavo logotipus ir reklamjuostes internetinėms parduotuvėms. Savaitgaliais kartais išsitraukdavo dažus, bet kas kartą, kai Džonatanas ją paskatindavo rimčiau imtis meno, kone atšokdavo atgal.

– O kam? Kad baigčiau kaip tie dailininkai, kurių darbai pamiršti kabo vietinėse hipsterių kavinėse, aptaškyti latės puta? Geriau jau tapysiu sau.

Gal iš Džonatano ji negaudavo kažko svarbaus, be ko negalėjo iš tiesų sužydėti? Pačiam į šį klausimą atsakyti nepavyko, o kas kartą, kai užvesdavo apie tai kalbą, Bilė tvirtindavo esanti visiškai patenkinta savo gyvenimu.

– O nemanai, kad motinystė gali būti svarus gyvenimo pasirinkimas? – galiausiai atkirto; ir buvo teisi.

Buvo nesąžininga ja abejoti. Jeigu pati, atrodo, visai nesigailėjo ankstesnio savo gyvenimo – džiūstančių aliejinių dažų tūtelių, kermo išpardavime parduotos kelioninės kuprinės, seniai pašalintų indėniškų tatuiruočių – kas jis toks, kad įkyriai apie tai vis primintų?

Po kurio laiko apie Prarastųjų metų Bilę beveik pamiršo. Todėl smarkiai nustebo, kai vieną popietę prieš penkerius

metus Koledžo prospekte jie susidūrė su Harmonija. Buvo nusivedę Oliv ledų ir nešini tirpstančiais rageliais jau traukė namo, kai už jų pasigirdo nedrąsus moteriškas balsas:

– Žvirbliuk? Čia tu?

Bilė akimirką sustingo. Automatiškai kilstelėjo ranką, o veidu perbėgo beprotiška išraiška; vieną amą atimantią akimirką Džonatanui atrodė, kad žvelgia į nesutramdomą merginą, kuri kadaise buvo jo žmona, į žmogų, dariusį dalykus, kurių jis iki galo negalėjo perprasti. Ji atsisuko.

– O, Dieve. Harmonija.

Atsigręžęs Džonatanas išvydo dailią blondinę batikos technika marginta lengva suknele, visa švelni ir plevenanti skubėjo jų link.

– Žvirbliukas? – suburbėjo Džonatanas žmonai.

Nenuleisdama akių nuo pas juos žygiuojančios moters Bilė paaiškino:

– Tai mano pravardė iš senų laikų. Nesijuok.

Kai moteris pribėgusi ją apsikabino, Bilės veide nušvito šypsena. Ji kažką pamurmėjo draugei į plaukus ir šiai ant peties nuo mėtinių ledų su šokolado gabaliukais kaušelio nulašėjo šiek tiek žalėsio.

– Harmonija. Dieve mano. Ką čia veiki?

Harmonija atsitraukė ir mostelėjo į jai už nugaros ramiai žingsniuojantį vyrą, nepaisant karščio apsitaisiusį dryžuoto lino kostiumu. Džonatanas – su paplūdimio šlepetėmis ir dėmėtais šortais – nejaukiai jam vyptelėjo.

– Ką tik atsikraustėme čia iš Ostino. Šonas gavo etatinio dėstytojo pareigas Milso koledže, menų programoje. Jis – poetas!

Harmonijos vaikinai ironiškai šyptelėjo, jo akį patraukė aptempti Bilės marškinėliai, tačiau ši, regis, nė nepastebėjo, nes visą dėmesį buvo sutelkusi į seniai matytą draugę.